මානව අන්තරාසර්ග පද්ධතිය

Notes by echem cat

මානව අන්තරාසර්ග පද්ධතිය...

හෝර්මෝන
- ප්‍රෝටීනමය
  - ඉන්සියුලින්.
- ඇමයිනො අම්ල
  - T_3
  - T_4
- ස්ටෙරොයිඩමය
  - ඊස්ට්‍රජන්
  - ප්‍රොජෙස්ටෙරෝන්
  - ටෙස්ටොස්ටෙරෝන්
  - ඇල්ඩොස්ටෙරෝන්
  - කොර්ටිසෝල්

✪ අන්තරාසර්ග ග්‍රන්ථි / අන්තරාසර්ග සෛල වලින් ස්‍රාවය කරන විශිෂ්ට ආකාරයේ සංඥා අණු හෝර්මෝන වේ.

හෝර්මෝන.

අන්තරාසර්ග ග්‍රන්ථි මගින්

* නිර්නාල වේ. හෝර්මෝන ස්‍රාවයට විශේෂිත වූ සෛල කාණ්ඩවලින් සමන්විතයි.
* හෝර්මෝන, රුධිරයට සෘජුවම විසරණය වේ.
* නිර්නාල ග්‍රන්ථිවල සිට රුධිර ධාරාවට මේ හෝර්මෝන විසරණය වීම, එම ග්‍රන්ථි වට ඇති රුධිර කේශනාලිකා ජාල සැපයුම මගින් පහසු කර ඇත.

අන්තරාසර්ග සෛල නිපදවන වෙනත් ඉන්ද්‍රිය මගින්.

- ආමාශය → ගැස්ට්‍රින්
- ග්‍රහණිය → කොලිසිස්ටොකයිනින්, සික්‍රටින්
- වකුගඩු → එරිත්‍රොපොයිටින්

හෝර්මෝන

හෝර්මෝනයකට සියලු දේහ සෛලවලට ළඟාවිය හැකිවුවද රසායනික සංඥා වලට ප්‍රතිචාර දක්වන්නේ ඒ අදාල හෝර්මෝනය සඳහා ගැලපෙන ප්‍රතිග්‍රාහක සහිත ඉලක්ක සෛල මගින් පමණි.

මානව අන්තරාසර්ග පද්ධතිය

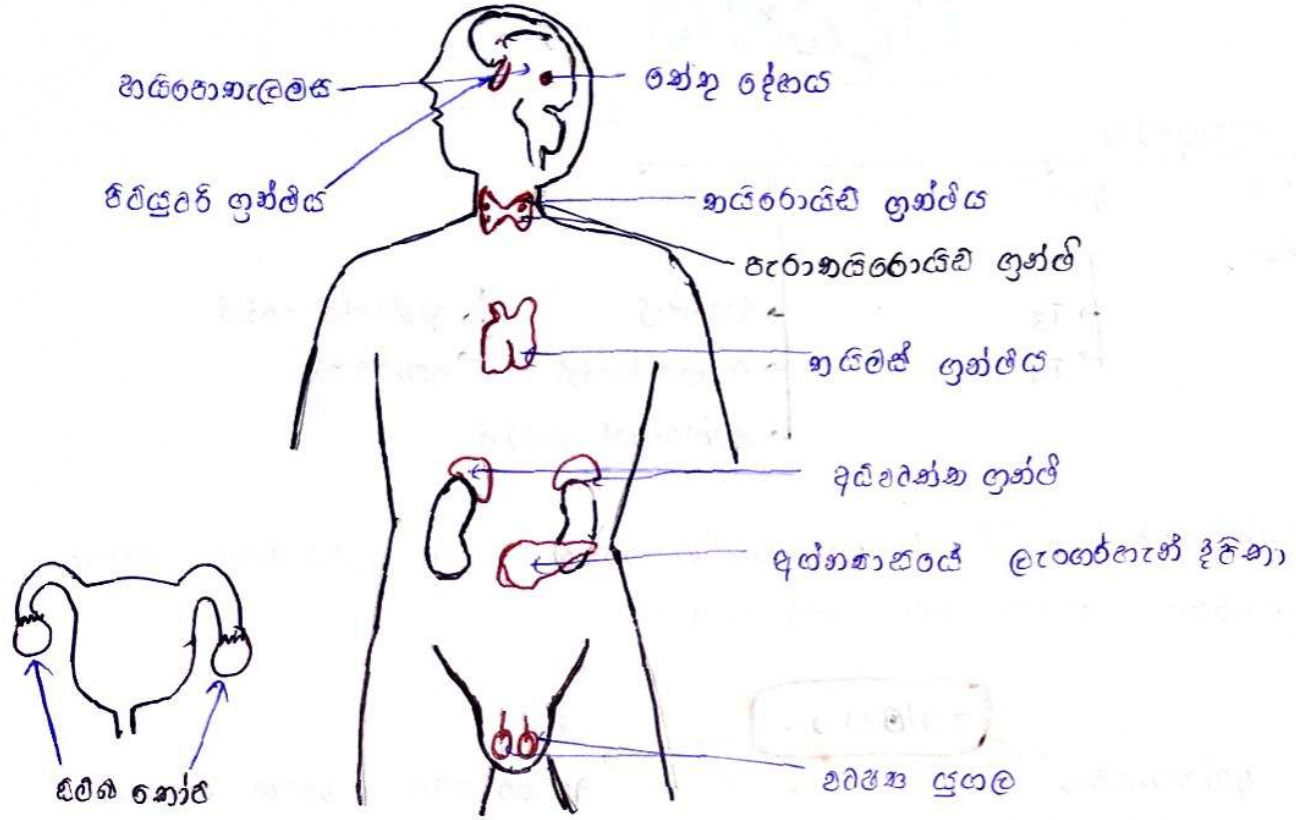

හයිපොතැලමස (09)
09 ක් නිපදවයි.

07 (නිපදවා ස්‍රාවය කරයි)
* සියල්ලේ ඉලක්ක ස්ථානය පූර්ව පිටියුටරිය වේ.

*

05 (පූර්ව පිටියුටරිය හෝමෝන ස්‍රාවය උත්තේජනය

02 (පූර්ව පිටියුටරියේ හෝමෝන ස්‍රාවය නිශේධනය)

02 (නිපදවයි. නමුත් ස්‍රාවය අපර පිටියුටරිය සිදුකරයි)

හයිපොතැලමස නිපදවා , ස්‍රාවය කරන (කරන ස්‍රාව උත්තේජනය) හෝමෝන (05)

① Gunawardhana → GHRH
වර්ධන හෝමෝන ස්‍රාව හෝමෝනය } පූර්ව පිටියුටරියෙන් වර්ධන හෝමෝන ස්‍රාවය උත්තේජනය

② Take → TRH
තයිරොට්‍රොපින් ස්‍රාවී හෝමෝනය } පූර්ව පිටියුටරියෙන් තයිරොයිඩ උත්තේජක හෝමෝන ස්‍රාවය උත්තේජනය කරයි.

③ Care → CRH
කෝටිකොට්‍රොපින් ස්‍රාවී හෝමෝනය } පූ.පි.යෙන් ඇඩ්‍රිනොකෝටිකොට්‍රොපින් ස්‍රාවය උත්තේජනය

④ Gn → GnRH
ගොනැඩොට්‍රොපින් ස්‍රාවී හෝමෝනය } පූ.පි යෙන් FSH හා LH ස්‍රාවය උත්තේජනය

⑤ Putha → PRH
ප්‍රොලැක්ටින් ස්‍රාවී හෝමෝනය } පූ.පි යෙන් PRH ප්‍රොලැක්ටින් හෝමෝනය ස්‍රාවය උත්තේජනය කරයි.

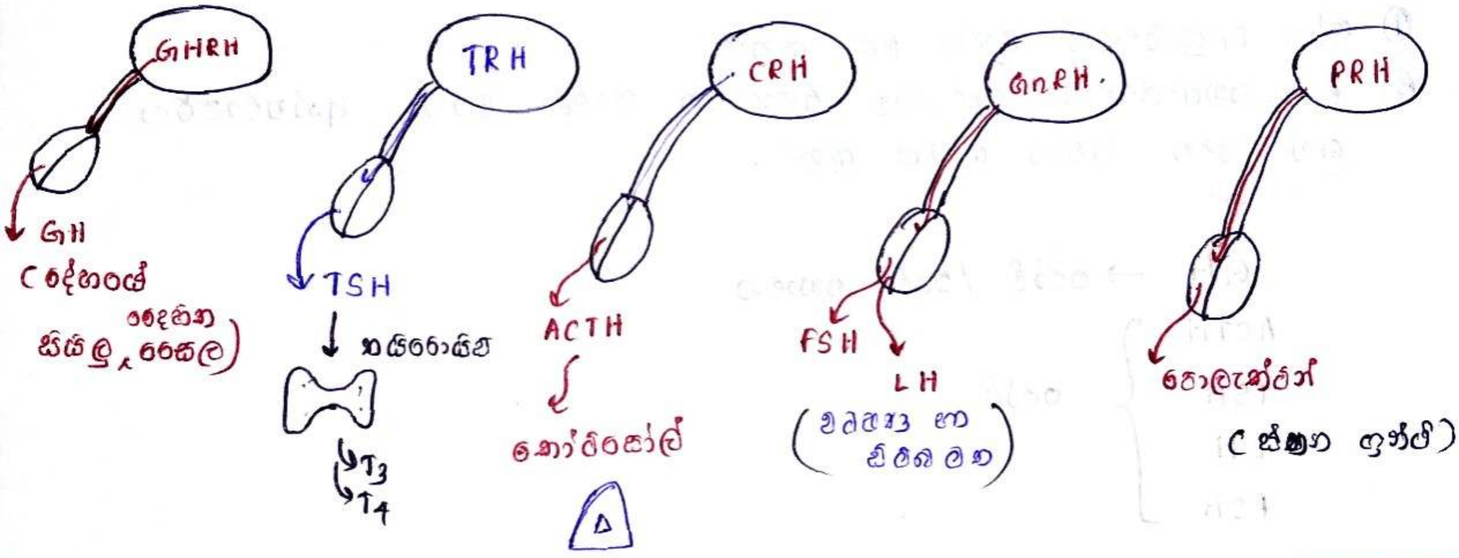

හයිපොතැලමස සංශ්ලේෂණය කර (ස්‍රාවය කරන) ස්‍රාව නිශේධන හෝමෝන (02)

Gunawardhana	Putha
GHRIH	PIH

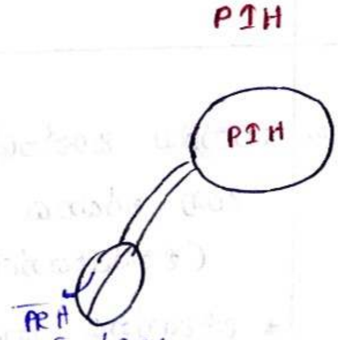

පිටියුටරි ග්‍රන්ථිය

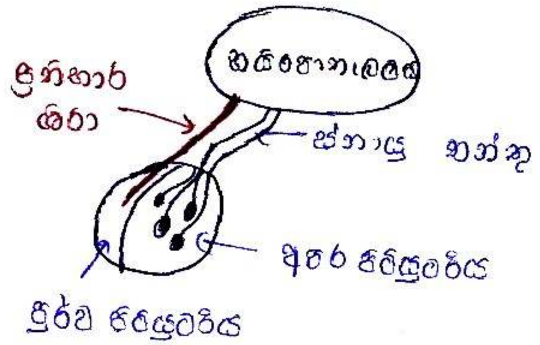

අපර පිටියුටරිය (හයිපොතැලමසයේම දිගුවකි).

හයිපොතැලමසයෙන් රැගෙන එන හෝර්මෝන 2ක් ගබඩා කරයි.
(අපර පිටියුටරියේ අක්සන අන්තවල ගබඩා කරයි)

→ ADH ප්‍රතිමූත්‍රලක

→ ඔක්සිටොසින්

පෝෂී හෝර්මෝන

① පූර්ව පිටියුටරියෙන් ස්‍රාවය විය යුතුයි.

② හයිපොතැලමසෙන් පැමිණෙන රසායනික සංඥා මගින් අන්තරාසර්ග ග්‍රන්ථි වෙත හරවා යැවිය යුතුයි.

GH → පෝෂී / පෝෂී නොවන

ACTH, TSH, LH, FSH } පෝෂී.

ප්‍රොලැක්ටින් – පෝෂී නොවන.

වර්ධක හෝර්මෝනය (GH)	සියලුම දේහික සෛල	* ප්‍රෝටීන සංශ්ලේෂණය උත්තේජනය මගින් සමස්ත වර්ධනය දිරි ගන්වයි. (විශේෂයෙන්ම අස්ථි හා පේශී. * පරිවෘත්තීය යාමනය

තයිරොයිඩ උත්තේජක හෝර්මෝනය (TSH)	තයිරොයිඩය	* තයිරොයිඩ හෝර්මෝන ස්‍රාවය CT_3 හා තයිරොක්සින්. * තයිරොයිඩ ග්‍රන්ථියේ වර්ධනය උත්තේජනය
ප්‍රොලැක්ටින්	ක්ෂීර ග්‍රන්ථි	* කිරි නිපදවීම උත්තේජනය * අනෙකුත් හෝර්මෝන සමඟ ක්ෂීර ග්‍රන්ථිවලින් කිරි ස්‍රාවය ප්‍රවර්ධනය.
ACTH අධිවෘක්ක බාහිකපෝෂී හෝර්මෝනය	අධිවෘක්ක බාහිකය	* අධිවෘක්ක බාහික හෝර්මෝන ස්‍රාවය උත්තේජනය
සනුනික උත්තේජක හෝර්මෝනය (FSH)	ඩිම්බ කෝෂ වෘෂණ	* ඩිම්බ සනුනිකා වර්ධනය හා විකසනය උත්තේජනය * ශුක්‍රාණු ජනනය උත්තේජනය
ලුටෙයින -කාරක හෝර්මෝනය (LH)	ඩිම්බකෝෂ	* ඩිම්බ මෝචනය ; ඩිම්බ කෝෂය තුළ පීත දේහ සෑදීම ප්‍රවර්ධනය කරයි. * පීත දේහයෙන් ප්‍රොජෙස්ටෙරෝන් හෝර්මෝනය ස්‍රාවය උත්තේජනය
	වෘෂණ.	ටෙස්ටොස්ටෙරෝන් හෝර්මෝනය ස්‍රාවය කරයි.

ඔක්සිටොසින් හා ADH හයිපොතැලමසහි නියුරෝනවල සංස්ලේෂණය වන අතර හයිපොතැලමසහි දිගු දුත්සන ~~ඔස්~~ ඔස්සේ ගමන් කර පිටියුටරිය වෙත ළඟා වේ.

අපර පිටියුටරියේ හෝමෝන

හෝමෝනය	ඉලක්ක ස්ථානය	කෘත්‍යය.
ප්‍රතිමූත්‍රාලක හෝමෝනය	වෘක්කාණුවල විදූර සංවලිත නාලිකා හා වෘක්කවල සංග්‍රාහක නාල	ජලයට ඇති පාරගම්‍යතාව වැඩි කොට ජල ප්‍රතිශෝෂණය උත්තේජනය කරයි.
ඔක්සිටොසින්	ක්ෂීර ග්‍රන්ථි	සිනිඳු පේශි සංකෝචනය උත්තේජනය මගින් කිරි නිසර්ජනය වීම උත්තේජනය
	ගර්භාෂ පේශි	සිනිඳු පේශි සංකෝචනයෙන් දරු ප්‍රසූතිය පහසු කරයි.

තයිරොයිඩ් ග්‍රන්ථිය

මෙම ග්‍රන්ථිය මගින්,

ට්‍රයිඅයඩොතයිරොනින් (T_3)

තයිරොක්සින් (T_4) ~~ස්‍රාවය~~

කැල්සිටොනින් ස්‍රාවය කරයි.

ට්‍රයිඅයඩො තයිරොනින් T_3 තයිරොක්සින් T_4

තයිරොයිඩ්.

ප්‍රජනන — ප්‍රජනනය, පේශිකානය

ආහාර — ආහාර ජීර්ණ පද්ධතිය

ස්නායු — සැකිලි පද්ධතිය, ස්නායු පද්ධතිය, සංසරණ පද්ධතිය

කැල්සිටොනින්

* රුධිර Ca අයන මට්ටම ඉහළ ගිය විට එය පහළ දමයි.
* අස්ථි පටකය තුළ Ca ගබඩා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කරයි.
* වෘක්කීය නාල මත ක්‍රියාකර කැල්සියම් ප්‍රතිශෝෂණය නිෂේධනය කරමින් කැල්සියම් බහිස්‍රාවය වැඩිකරයි.

පැරාතයිරොයිඩ් ග්‍රන්ථිය

* තයිරොයිඩ ග්‍රන්ථියේ අපර පෘෂ්ඨයේ ගිලී පවතී.
  ස්‍රාවය කරන හෝර්මෝනය — PTH

කාර්යය

* රුධිරයේ ඉහළ Ca මට්ටමක් පවත්වා ගැනීම.
* වෘක්කීය නාලිකා මඟින් කැල්සියම් ප්‍රතිශෝෂණය උත්තේජනය
* අස්ථි බිඳහෙලන සෛලවල ක්‍රියාකාරි අස්ථි බිඳහෙලා රුධිරයට Ca නිදහස් කිරීම දිරි ගන්වයි.

අධිතයිරොයිඩතාවය හා මන්ද තයිරොයිඩතාවය

* තයිරොයිඩ ග්‍රන්ථියේ අසාමාන්‍ය ක්‍රියාකාරිත්වය
  පිටියුටරි ග්‍රන්ථියේ හා හයිපොතැලමසේ ආබාධ හේතුවෙන් තයිරොයිඩ හෝර්මෝනවල අසාමාන්‍ය ස්‍රාවයන් නිසා ඇති වේ.
* ගලගණ්ඩය ඇතිවේ

අධිතයිරොයිඩතාවය

* ශරීර පටක අධික T_3 හා T_4 මට්ටම්වලට නිරාවරණය වීමෙන් ඇති වේ.

  * පාදස්ථ පරිවෘත්තිය වේගය ඉහළ යෑම
  * බර අඩුවීම
  * දහඩියෙන් තෙත් වීම , උෂ්ණ ගම
  * පාචනය
  * ඇස ඉදිරියට නෙරා යෑම.
  * ගලගණ්ඩය ඇති වේ.

මන්ද තයිරොයිඩතාවය

* ප්‍රමාණවත් නොවන තයිරොයිඩ හෝර්මෝන ස්‍රාවය නිසා ඇතිවේ.
  දු.පි. වෙන් TSH නිෂ්පාදනය අඩුවම හෝ ආහාරයේ අයඩීන් ඌනතාව හේතුව.

තයිමස් ග්‍රන්ථිය

→ උරෝස්ථියට සමීපව පිටුපසින් පෙනහැලි 02 ක් අතර පපුවේ ඉහළ කොටසේ පිහිටයි.

* තයිමොසින් හෝමෝනය ස්‍රාවය කරයි.
  වසා සෛල මත ක්‍රියා කොට T වසා සෛලවල (ප්‍රතිශක්තියේ දී වැදගත් සංඝටක) නිපදවීම හා පරිණතිය යාමනය කරයි.

කේතු දේහය

* මොළය තුළ තැලමසට පිටුපසින් පිහිටා ඇත.

→ මෙලටොනින් ස්‍රාවය කරයි
* ප්‍රජනනයට හා දෛනික ක්‍රියා රටාවට අදාල වන ජෛව විද්‍යාත්මක රිද්මයන් යාමනය. / සමබන්ධීකරණය.
* වැඩිවියට පත්වීමට පෙර ලිංගික අවයව වර්ධනය හා නිපදනය නිශේදනය

අධිවෘක්ක ග්‍රන්ථි .

* වෘක්කයට එක බැගින් වෘක්කයට උත්තරව පිහිටා ඇත.

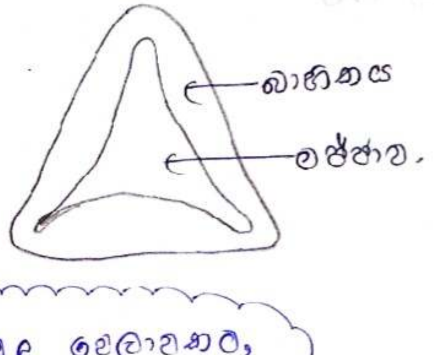

මජ්ජාව මඳ වෙලාවකට,

අධිවෘක්ක ග්‍රන්ථි

අධිවෘක්ක බාහිකය

- බාහිකයෙන් නිපදවන හෝර්මෝන දිගුකාලීන ආතති ප්‍රේරකය.

Glucocoticotoide කරනුයේ, Glucose පරිවර්තනය.

- කාබෝහයිඩ්‍රේට නොවන ද්‍රව්‍ය වලින් (ප්‍රෝටීන, මේද) ග්ලූකෝස් සංශ්ලේෂණය දිරිගන්වයි.

- කංකාල පේශිවල ප්‍රෝටීන බිඳ දමමින් glucose නිපදවීම දිරිගන්වයි.

ග්ලූකොකෝර්ටිකොයිඩ - කෝර්ටිසෝල්
මිනරලෝකෝර්ටිකොයිඩ - ඇල්ඩොස්ටෙරෝන්

මිනරලෝකෝර්ටිකොයිඩ කරනුයේ,

මිරිස් සමඟ ඇල්වතුර
(මිනරලෝකෝර්ටිකොයිඩ, ඇල්ඩොස්ටෙරෝන්)

නැත්නම් දෙන්නම් ලුණු වතුර
Na හා ජල ප්‍රතිශෝෂණය
∴ රුධිර පරිමාව ↑ වේ.
∴ රුධිර පීඩනය ↑ වේ.

උඹලට දෙන්නෑ පොල් වතුර
K බහිස්‍රාවය උත්තේජනය

අධිවෘක්ක මජ්ජාව.

මජ්ජාව මද වෙලාවකට

* මජ්ජාවෙන් නිපදවන හෝමෝන කෙටිකාලීන ආතති ප්‍රේරකය.

- ඇඩ්‍රිනලින් (එපිනෙෆ්‍රින්)
- නොඇඩ්‍රිනලින් (නොඑපිනෙෆ්‍රින්) ස්‍රාවය.

මෙම Hormone මගින්,

① හෘද ස්පන්දනය, රුධිර පීඩනය වැඩිකිරීම
② අත්‍යාවශ්‍ය අවයව වල රුධිර සැපයුම වැඩිකිරීම. (මොළය, හෘදය, කංකාල පේශි)
③ පරිවෘත්තීය වේගය ඉහළ දැමීම නිසා ශරීරයේ හා සෛලීය ප්‍රතිචාර

ප්‍රධාන වශයෙන් දායක වන්නේ ඉක්මන් ක්‍රියාව සඳහා අවශ්‍ය රසායනික ශක්තිය ↑ කිරීමයි.

- අක්මාව හා කංකාල පේශිවලින් ග්ලයිකොජන් බිඳහෙළීම වේගය වැඩිකිරීම.

- මේද පටකවලින් මේද ද්‍රව්‍ය නිදහස් කිරීම මගින් සංසරණය වන රුධිරයට glucose නිදහස් කිරීම ප්‍රවර්ධනය